

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้มีความสำคัญในวงการบริหารการศึกษาของประเทศ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในประเทศไทย ซึ่งมีประชากรเพียงส่วนน้อยที่ศึกษาต่อในชั้นมัธยมศึกษาและสูงกว่า ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศผ่านการศึกษาจากโรงเรียนประถมศึกษาเพียงอย่างเดียว ถ้าโรงเรียนประถมศึกษาขาดประสิทธิภาพ ประชากรส่วนใหญ่ของประเทศจะขาดประสิทธิภาพไปด้วย และบุคคลที่มีบทบาทสำคัญในการบริหารโรงเรียนเพื่อให้โรงเรียนดำเนินไปสู่จุดประสงค์นั้นได้คือผู้บริหารโรงเรียน

สมาน แสงมลิ (2523 : 5) ได้เสนอความเห็นว่าเป็นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นบุคคลที่มีความสำคัญที่สุดในเรื่องการบริหารการศึกษา เพราะผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นหัวหน้าหน่วยบริการที่เล็กที่สุด และกระจายสู่ประชาชนทั่วประเทศในการจัดการศึกษา นโยบายของราชการ หลักสูตร ความมุ่งหมายของการศึกษา หรือวิธีสอนต่าง ๆ นั้น โรงเรียนจะนำไปใช้หรือไม่ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาทั้งสิ้น ถ้าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาไม่เข้าใจหน้าที่ของตน ไม่ดำเนินนโยบายไปให้ถูกต้องแล้ว นโยบายต่าง ๆ ก็จะไม่เป็นไปตามที่ทางราชการต้องการ จึงถือว่าผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเป็นผู้ที่มีความสำคัญในการจัดการศึกษาเป็นอย่างยิ่ง

สุรพันธ์ ยันต์ทอง (2526 : 316-317) ได้เสนอความเห็นเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษากับผู้นำชุมชนว่า ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาควรรู้หลักการบริหารโรงเรียนในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชุมชน เพื่อให้โรงเรียนเป็นโรงเรียนของชุมชน ดังนั้นผู้นำชุมชนจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งที่โรงเรียนจะต้องขอความร่วมมือและประสานงานกันเพื่อที่จะปรับปรุงพัฒนาชุมชนโดยใช้การศึกษาเป็นแกนนำในการพัฒนาประเทศชาติ โดยโรงเรียนจะต้องพยายามขอความร่วมมือกับผู้นำชุมชนในอันที่จะส่งเสริมให้ประชาชนมีความเข้าใจ สนใจและสนับสนุนการศึกษา ซึ่งการที่ชุมชนได้เข้าใจโรงเรียนก็ขึ้นอยู่กับความขัดแย้งระหว่างนโยบายของโรงเรียนกับความคิดเห็นของผู้ปกครองในชุมชนนั้น ๆ ทั้งเกิดความเชื่อมั่นโรงเรียนมากขึ้น ทำให้ชุมชนพร้อมที่จะให้การสนับสนุนทางด้านการศึกษาของโรงเรียน ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาจะต้องพยายามใช้วิธีการต่าง ๆ ที่จะสร้างความสัมพันธ์ไมตรีสองทาง คือ โรงเรียนเป็นทั้งผู้ให้และผู้รับความคิดเห็น

ต่าง ๆ สัมพันธ์กับประชาชนที่เกี่ยวข้องสอดคล้องกับนโยบายของรัฐบาลที่ได้กระจายอำนาจในการจัดการประถมศึกษาไปสู่ท้องถิ่น โดยมีจุดหมายที่จะให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมรับรู้และให้ความช่วยเหลือสนับสนุนในการดำเนินงานของโรงเรียน ดังนั้นผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาควรจัดให้มีกิจกรรมของโรงเรียนเพื่อการประชาสัมพันธ์กับประชาชนโดยเฉพาะในฐานะโรงเรียนตั้งอยู่ในสังคมประชาธิปไตย โรงเรียนจึงควรเป็นของประชาชนดำเนินงานโดยประชาชนและเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่าปัญหาสำคัญที่ชาวชนบทกำลังประสบอยู่สืบเนื่องกันมานานคือ ปัญหาความยากจน ซึ่งเป็นต้นเหตุของความขาดแคลนในทุก ๆ ด้าน รัฐบาลทุกยุคทุกสมัยจึงพยายามที่จะจัดสรรงบประมาณและโครงการ เช่น ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาตินับตั้งแต่ฉบับที่ 1 (2504) เรื่อยมาจนถึงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 5 (2529) รัฐบาลได้กำหนดแนวนโยบายเกี่ยวกับการพัฒนาประชาชนในชนบทโดยยึดถือคติ มีสุขภาพแข็งแรงและมีความเป็นอยู่ที่ดีตามควรแก่สภาพ ลงในพื้นที่ที่ประกาศเป็นเขตชนบทยากจนให้มากที่สุดในทุก ๆ ด้าน โดยใช้หน่วยงานราชการที่ปฏิบัติงานอยู่ใกล้ชิดกับประชาชนในชนบทเป็นผู้รับนโยบายสำคัญของรัฐบาล ในการแก้ไขปัญหาความยากจนไปปฏิบัติ เช่น ปัญหาภาวะทุโภชนา ความอดอยากหิวโหย ปัญหาสุขภาพอนามัยในความรับผิดชอบของกระทรวงสาธารณสุข โดยเจ้าหน้าที่อนามัยและสาธารณสุข ปัญหาการหาช่องทางทำกินอาชีพต่าง ๆ ความสงบเรียบร้อยในความรับผิดชอบของกระทรวงมหาดไทย โดยพัฒนากร ปัญหาการเพาะปลูกการทำการเกษตรกรรมในความรับผิดชอบของกระทรวงเกษตรและสหกรณ์โดยเกษตรกรและปัญหาความไม่รู้ ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการ โดยศึกษาธิการ จะเห็นได้ว่าผู้ปฏิบัติตามนโยบายของทางราชการหน่วยย่อยที่สุดในระดับอำเภอ ตำบล คือข้าราชการจาก 4 กระทรวงดังกล่าวเป็นหลัก โดยเฉพาะในด้านการศึกษานโยบายของรัฐมุ่งไปสู่ระดับประถมศึกษา จากผลการสำรวจจำนวนนักเรียนทั้งหมดพบว่า เป็นนักเรียนระดับประถมศึกษาถึงร้อยละ 80 ดังนั้นถ้าจะใช้จำนวนนักเรียนเป็นเกณฑ์ก็จะเห็นว่า ถ้าจะพัฒนาการศึกษาให้ได้ผลมากที่สุดก็ควรที่จะเริ่มต้นที่ระดับศึกษาก่อน

โดยเหตุที่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาามีบทบาทสำคัญที่สุดในการดำเนินกิจการของโรงเรียนดังกล่าวข้างต้น ประกอบกับจะต้องเป็นผู้ปฏิบัติตามภาระกิจสำคัญในการขจัดความไม่รู้ของประชาชนในชนบท จึงมีความจำเป็นที่จะต้องเลือกสรรตัวผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาเพื่อให้ได้บุคคลที่มีคุณลักษณะเหมาะสม มีความรู้ความสามารถตลอดจนมีความสัมพันธ์อันดีต่อชุมชนที่จะบริหาร

โรงเรียนให้เป็นไปด้วยความเรียบร้อยและมีประสิทธิภาพ การศึกษาถึงคุณลักษณะของผู้บริหาร
โรงเรียนประถมศึกษาในทัศนะของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผู้นำท้องถิ่น ตลอดจนข้าราชการ
ที่เป็นผู้แทนในหน่วยย่อยที่สุดของ 4 กระทรวงหลักที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาชนบทยากจนจึงเป็นเรื่อง
ที่ควรศึกษา เพื่อเป็นการนำไปสู่แนวทางปรับปรุงคุณลักษณะผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาให้มีลักษณะ
ที่จะสามารถทำงานร่วมกับบุคคลอื่นและสามารถสนองตอบนโยบายสำคัญของรัฐบาลได้ดีขึ้น โดย
เฉพาะอย่างยิ่งการเพิ่มบุคลิกภาพของการบริหารการประถมศึกษาซึ่งผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา
เป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการประสานงานกับองค์กรในระดับท้องถิ่น

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผู้นำท้องถิ่นและ
ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษาเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน
ประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจนภาคเหนือ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผู้นำท้องถิ่น
และข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษาเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียน
ประถมศึกษาในเขตพื้นที่ชนบทยากจนภาคเหนือ

สมมุติฐานของการวิจัย

ความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผู้นำท้องถิ่นและข้าราชการที่
เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษาเกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาใน
เขตพื้นที่ชนบทยากจนภาคเหนือแตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การศึกษารังนี้ จะศึกษาถึงคุณลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถม
ศึกษาตามความคิดเห็นของข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษา ผู้นำท้องถิ่นและผู้บริหาร
โรงเรียนประถมศึกษาในเขตชนบทยากจนภาคเหนือ รวม 16 จังหวัด
2. ลักษณะที่พึงประสงค์ของผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตชนบทยากจน
ภาคเหนือจะครอบคลุม ลักษณะส่วนบุคคลได้แก่ตัวร่างกายและจิตใจ ด้านสังคมและมนุษยสัมพันธ์

ด้านความเป็นผู้นำ ลักษณะด้านวิชาชีพได้แก่ระดับความรู้และประสบการณ์ ความรู้ด้านวิชาชีพและ
ความรู้ความสามารถด้านการปฏิบัติงาน

คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย

ลักษณะที่พึงประสงค์ หมายถึง ลักษณะหรือคุณสมบัติประจำตัวที่ดีของผู้บริหาร
โรงเรียนประถมศึกษาที่เป็นประโยชน์ต่อการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วย

1. ลักษณะส่วนบุคคลได้แก่ บุคลิกลักษณะ อุปนิสัย คุณธรรม ความรับผิดชอบ ภาวะผู้นำ
และลักษณะอื่น ซึ่งลักษณะเหล่านี้ทำให้ผู้บริหารโรงเรียนเป็นที่ยอมรับนับถือของชุมชนและผู้ร่วมงาน
2. ลักษณะด้านวิชาชีพ ได้แก่ วุฒิ ประสบการณ์ ความรู้ทั่วไป ความรู้ทางวิชาชีพและ
ความสามารถในการปฏิบัติงาน

เขตพัฒนาชนบทภาคเหนือ หมายถึง พื้นที่เป้าหมายเพื่อการพัฒนาชนบทในแผนพัฒนา
เศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 5 (2525 - 2529) ภาคเหนือ รวม 16 จังหวัด 82 อำเภอ
และกิ่งอำเภอ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2526 : 161, และ
บันทึกนักปกครอง 2529 : 149-256)

ผู้บริหารในโรงเรียนประถมศึกษา หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่หรือผู้อำนวยการ
โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดในเขตพัฒนาชนบทภาคเหนือ

ผู้นำท้องถิ่น หมายถึง กำนัน ผู้ใหญ่บ้านในเขตพัฒนาชนบทภาคเหนือ

ข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษา หมายถึง

ข้าราชการในสังกัดกระทรวงมหาดไทย	ได้แก่ พัฒนาการ อำเภอ, ตำบล
ข้าราชการในสังกัดกระทรวงสาธารณสุข	ได้แก่ สาธารณสุขอำเภอ, ตำบล
ข้าราชการในสังกัดกระทรวงเกษตรและสหกรณ์	ได้แก่ เกษตรอำเภอ, ตำบล
ข้าราชการในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ	ได้แก่ ศึกษาธิการอำเภอ,
ครูประจำตำบล

ครูประจำตำบล หมายถึง ครูที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนกระทรวงศึกษาธิการอยู่ใน
คณะทำงานสนับสนุนการปฏิบัติการพัฒนาชุมชนระดับตำบล

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัยจะเป็นข้อมูลพื้นฐานประกอบการพิจารณา ตัดสินใจ คัดเลือก แต่งตั้งและพัฒนาผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษาในเขตพัฒนาชนบทได้อย่างถูกต้องและเหมาะสม

วิธีดำเนินการวิจัย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประชากร

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย แบ่งออกเป็น 3 กลุ่มได้แก่ผู้บริหารโรงเรียน ผู้นำท้องถิ่นและข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษา

กลุ่มตัวอย่างประชากร

แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม

1. กลุ่มตัวอย่างประชากรในการศึกษาชั้นนำ โดยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างประชากรในจังหวัดอุดรธานี

2. กลุ่มตัวอย่างประชากรในการวิจัย ได้แก่ผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผู้นำท้องถิ่นและข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษาได้โดยการสุ่มแบบหลายขั้นตอน ในพื้นที่เป้าหมาย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 2 ประเภทคือแบบสัมภาษณ์อย่างมีโครงสร้างและแบบสอบถาม

1. แบบสัมภาษณ์ ใช้กับกลุ่มตัวอย่างประชากรในการศึกษาชั้นนำแบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เกี่ยวกับสถานภาพส่วนตัว ได้แก่ อายุ ตำแหน่ง วุฒิการศึกษา วัน เดือน ปี ที่สัมภาษณ์

ตอนที่ 2 เกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ ลักษณะส่วนตัวและลักษณะวิชาชีพ โดยการเว้นว่าง

2. แบบสอบถาม ใช้สำหรับกลุ่มตัวอย่างประชากรกลุ่มที่ 2 แบ่งออกเป็น 2 ตอน

ตอนที่ 1 เป็นแบบตรวจสอบรายการ เกี่ยวกับสถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม ได้แก่ อายุ วุฒิและตำแหน่ง

ตอนที่ 2 เป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า เกี่ยวกับลักษณะที่พึงประสงค์ส่วนบุคคล ได้แก่ด้านร่างกายและจิตใจ ด้านมนุษยสัมพันธ์ ด้านความเป็นผู้นำ ลักษณะวิชาชีพได้แก่ ด้านความรู้ และประสบการณ์ ด้านวิชาชีพและด้านความรู้และความสามารถในการปฏิบัติงาน

การรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสัมภาษณ์ ผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง ประชากรด้วยตนเอง
2. การเก็บรวบรวมข้อมูลจากแบบสอบถาม ผู้วิจัยเป็นผู้ส่งและรับแบบสอบถาม กลับคืนด้วยตนเองบางส่วน และบางส่วนส่งคืนทางไปรษณีย์

การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เครื่องคอมพิวเตอร์ โปรแกรม เอส พี เอส เอส เอกซ์ ของกระทรวงศึกษาธิการ

ตอนที่ 1 สถานภาพผู้ตอบแบบสอบถาม วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าร้อยละ เสนอข้อมูลเป็นตารางร้อยละ

ตอนที่ 2 ลักษณะที่พึงประสงค์ วิเคราะห์ด้วยการแจกแจงความถี่ หาค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน จัดอันดับลักษณะที่พึงประสงค์ เสนอข้อมูลเป็นตารางประกอบความเรียง

ตอนที่ 3 เปรียบเทียบความคิดเห็นของกลุ่มผู้บริหารโรงเรียนประถมศึกษา ผู้นำท้องถิ่นและข้าราชการที่เกี่ยวข้องกับการประถมศึกษา วิเคราะห์ด้วยค่าสถิติความแปรปรวน ทางเดียว เมื่อพบความแตกต่างจึงทดสอบความแตกต่างเป็นรายคู่ด้วยวิธีของเซฟเฟ่

ลำดับขั้นในการเสนอข้อมูลการวิจัย

การเสนอผลการวิจัยครั้งนี้แบ่งออกเป็น 5 บท ดังนี้

- บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ข้อตกลงเบื้องต้น ข้อจำกัดของการวิจัย คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย การเก็บรวบรวมข้อมูล วิธีวิเคราะห์ข้อมูลและประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กล่าวถึง ความหมายของการบริหาร การศึกษา กระบวนการบริหารงาน ความหมายและความสำคัญของการ บริหารงานวิชาการ ภาวะผู้นำ มนุษยสัมพันธ์ ลักษณะของครูที่ดี ลักษณะ ของผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชา และศึกษานิเทศก์ รวมทั้งผลงาน วิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย กล่าวถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย ประชากรและ กลุ่มตัวอย่าง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย การรวบรวมข้อมูลและการ วิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย